

SZEMLE

J. F. BÖHMER

**REGESTA IMPERII I. DIE REGESTEN DES KAISERREICHS UNTER DEN
KAROLINGERN 751–918 (987/1032)
BAND 3: DIE REGESTEN DES REGNUM ITALIAE UND DER
BURGUNDISCHEN REGNA. TEIL 4. 855–1032
FASZIKEL 1: NIEDERBURGUND BIS ZUR VEREINIGUNG MIT
HOCHBURGUND (855–940ER JAHRE)**

(Bearbeitet von Herbert Zielinski. Wien–Köln–Weimar, Böhlau Verlag, 2013. 343 o.
ISBN 978-3-412-21069-4. EUR 61,60)

Minden idők egyik legnagyobb és szerencsére mindmáig élő, a *Monumenta Germaniae Historica* indulásához kapcsolódó vállalkozása a német-római királyokra és kiegészítőleg a pápákra is vonatkozó, az elbeszélő forrásokra is reflektáló okleveles forrásai regesztáinak a gyűjteménye a Karolingoktól I. Miksáig, 751-től 1519-ig. A vállalkozáshoz máig nevét adó frankfurti városi levéltáros és könyvtáros, Johann Friedrich Böhmer (1795–1863) kezdeményezése 1832-ben a 911 és 1313 közötti időszak regesztáival indult, hogy aztán fokozatosan alakítsa ki az azóta is finomodó szerkesztési elveket. Számos szervezeti változás után 1967-ben alakult újjá a kiadást felügyelő szerkesztőség 'Deutschen Kommission für die Bearbeitung der Regesta Imperii', ami 1980-tól a mainzi Akadémia, illetve a berlini Akadémia mellett működik. A munkamegosztás jegyében 1939-ben létrehozott bécsi bizottság 1998-tól 'Arbeitsgruppe Regesta Imperii'-ként az osztrák Akadémia mellett működik.

A kötetek magyar szempontból is rendkívül fontosak, hiszen részben maguk az oklevelek regesztái, részben a feldolgozott és hivatkozott szakirodalom és azok értékelése hoz új eredményeket. A hazai kutatás, de nemcsak a magyar, sajnálatos módon szem elől veszítette a vállalkozást, s mint „elavult” kiadványokra nem szoktak hivatkozni.¹ Altmann Zsigmond-kori kötetei eddig is kivételt jelentettek, s a sorozat legújabb kötetéről már beszámolt Lakatos Bálint a *Történelmi Szemlében* (2013. 519–525. o.). Ismertetése annál is fontosabb, mivel a Magyar Medievisztikai Kutatócsoport által megjelentetett Zsigmond-kori oklevéltár éppen a Regesta Imperii magyarországi szerkesztőségének is tekinthető. A nyomtatott kiadások mellett a regeszták on line is hozzáférhetőek, kereshetők és nyomtathatók, ami 150 000-es számukat tekintve nem kis előnyökkel kecsegtet (www.regesta-imperii.de). Nem egészen közismert az sem, hogy az adatbázis bibliográfiai szekciójában 1,6 millió adat hozzáférhető, ami a kurrens magyar történeti bibliográfia hiányában egyúttal a középkori magyar történeti bibliográfiát is helyettesíti, s a magyar szerzők külföldi megjelenéseit illetően legpontosabb forrásunk.²

Magyar hadtörténeti vonatkozásban sem lebecsülendő, hiszen például a kalandozások korára a legújabb szakirodalom számbavételével számos időpont pontosítását tesz lehetővé, amire lásd a *Hadtörténelmi Közlemények* jelen számában olvasható tanulmányomat (Itt a magyar, hol a ma-

¹ Erre lásd *Johannes Bernwieser*: Les Regesta Imperii – un recueil des sources sur l’histoire du Moyen Âge européen, Francia. *Forschungen zur westeuropäischen Geschichte*, 40. (2013) 189–205. o.

² *Dieter Rübsamen – Andreas Kuczera*: Verborgen, vergessen, verloren? Perspektiven der Quellener-schließung durch die digitalen Regesta Imperii. In: *Rainer Hering – Jürgen Sarnowsky – Christoph Schäfer und Udo Schäfer* (Hg.): *Forschung in der digitalen Welt. Sicherung, Erschließung und Aufbereitung von Wissensbeständen. Tagung des Staatsarchivs Hamburg und des Zentrums ‚Geisteswissenschaften in der digitalen Welt‘ an der Universität Hamburg am 10. und 11. April 2006. Hamburg, 2006. 109–123. o.* (Veröffentlichungen aus dem Staatsarchiv der Freien und Hansestadt Hamburg, Bd. 20.)

gyar? Megjegyzések a korai nyugati magyar kalandozások (907–933) forrásaihoz és időrendjéhez). Jelen kötet a sorozat korábbi köteteinek új, bővített kiadására vállalkozik (vö. Böhmer, J. F.: *Regesta Imperii I. Die Regesten des Kaiserreichs unter den Karolingern 751–918*. Bearbeitet von Engelbert Mühlbacher und Johann Lechner. Nachdruck der 2. Aufl. Innsbruck (1908), Hildesheim 1966). A kötet 571 regesztát tartalmaz Provence-i Károly (855–863), alsó burgundiai vonatkozásban II. Lothar és II. Lajos császár (863–869), Vienne-i Bosdo időszakából (869–887), Vak Lajos időszakából (887–938) egészen a Felső Burgundiával való egyesítésig. Az anyag negyedét a királyi oklevelek teszik ki a *deperditákkal* együtt, s ami a kutatás számára éppoly fontos, a történeti, leginkább Flodoard és Reimsi Hincmar évkönyvein alapuló regeszták száma a 40%-ot is eléri. A nem királyi oklevelek száma 15% (chartae, püspöki és grófi oklevelek), a fennmaradó rész pedig a pápai és zsinati emlékeknek jut.

Az időkeretéből következően a magyar vonatkozások ebben a kötetben kis számúak, így Flodoardnak a merseburgi német győzelemre tett említése (3015), valamint 924 március–áprilisban értesülünk arról, hogy Vienne-i Hugó II. Rudolf felső burgundi királlyal az Itáliából betörő magyarok ellen vonul, aminek részletes kifejtése az RI I,3,3-ban 1471 alatt olvasható.

A könyvtárak számára a kézikönyvsorozat nyomtatott példányainak beszerzését mindenképpen javasolni tudjuk. A sorozatban szintén Zielenskitől megjelent és magyar vonatkozásokban sokkal gazdagabb előző kötete (RI I,3,3 *Das Regnum Italiae vom Regierungsantritt Hugos von Vienne bis zur Kaiserkrönung Ottos des Großen*, 2006) a központi katalógus szerint nem jutott be az ország nyilvános könyvtáraiba.

Veszprémy László

B. SZABÓ JÁNOS

HÁBORÚBAN BIZÁNCCAL. MAGYARORSZÁG ÉS A BALKÁN A 11–12. SZÁZADBAN

(*Corvina Tudástár. Corvina Kiadó, Budapest, 2013. 245 o.*)

Az ismert hadtörténész, a középkori Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség haderejének kutatója, B. Szabó János ezúttal a XI–XII. századi magyar–bizánci háborúk történetét vette tollára. A témaválasztása nem lehetett véletlen, hiszen a szerző első, még Somogyi Győzővel közösen jegyzett kötete is a fent említett eseményeket dolgozta fel, annak idején *Elfeledett háborúk. Magyar–bizánci harcok a X–XIII. században* címmel jelent meg. Mindezek fényében aligha meglepő, hogy B. Szabó János a bizánci hadtörténelem elmélyült kutatójaként pályáját kezdő kiváló festőnek és grafikusnak, Somogyi Győzőnek ajánlotta legújabb kötetét.

A kötet a magyar–bizánci kapcsolatok taglalását a 970-es arkadiopoliszi magyar vereség utáni politikai szituációval kezdi meg, amely után a Balkán felé, tehát bizánci területre irányuló magyar kalandozó hadjáratoknak is vége szakadt. A kötet ezen része a XI. század közepéig ismerteti az eseményeket, kiválóan jellemezve az alcímmel is (*Nagy két császár birodalma között*) azt a szituációt, melyet a korabeli magyar államnak a Bizánci Birodalom és a Német-római Császárság között kellett megélnie. A szerző az eseményeket ezen túl kronológiai sorrendben és a magyar és bizánci történéseket egymással párhuzamba állítva mutatja be. Ritka erénye a tudományos ismeretterjesztő kötetnek, hogy különböző vitás kérdésekben említést tesz a szakirodalomban található eltérő vélekedésekről is. A Quedlinburg-i birodalmi gyűlés kapcsán, a magyar külpolitika alakulásának okait elemezve, Makk Ferenc és Bóna István eltérő nézőpontjait ismerhetjük meg. Mindezek figyelembe vételével, csak elírásnak tűnhet, hogy az említett birodalmi gyűlés, ahova Géza fejedelem is elküldte a követeit, nem 972, hanem 973 folyamán zajlott le (15. o.).

A következő fejezet a magyar–bizánci háborúk hadszínterét és annak természeti adottságait vezzi górcső alá, külön kiemelve az utak és a folyami átkelők rendkívüli fontosságát. A folyami átkelők kiemelt szerepét jelzi, hogy aki bírta őket, az nem csak a vámbevételekre tehetett szert, hanem